

Психолого-педагогічні аспекти ефективного формування фізкультурно-оздоровчих компетенцій особистості курсанта

Головною метою сучасної національної освіти є не тільки проста передача знань, умінь та навичок, а і формування особистої індивідуальності. Вихований, творчий, культурний та моральний індивід спроможний до постійного саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації, швидкій адаптації до нових умов трудової діяльності. До того ж гармонійне поєднання знань з особистими якостями людини є головним моментом в процесі освіти та виховання.

Сучасна система освіти, яка розвивається в умовах статусності відповіді на потреби людини знайти своє місце і можливості самореалізації у новому глобальному просторі, своїми орієнтирами починає вбачати не лише знання, уміння й навички, але й загальну фізичну, психологічну, моральну складову людини. Загальна спрямованість на гармонійних розвиток особистості визначає головну мету сучасної освіти як розвиток можливостей особистості, які потрібні їй самій та суспільству, як включення її в соціально-ціннісну діяльність.

При цьому необхідно зазначити, що невід'ємною частиною формування правильних установок в процесі професійної підготовки висококваліфікованих авіаційних фахівців є розвиток аналітичного мислення, формування знань та вмінь аналітично мислити, сприймати та використовувати інноваційні технології, вміти виконувати роботу у екстремальних життєвих ситуаціях.

Фізична підготовка здійснюється в тісному зв'язку з моральним, розумовим, естетичним та трудовим вихованням, тільки за цієї умови воно буде сприяти формуванню всебічно розвиненої особистості. У процесі фізичної підготовки створюються сприятливі умови для засвоєння загальнолюдської моралі і виховання на цій основі стійких звичок поведінки.

Отже, вітчизняний досвід розвитку педагогічної думки свідчить про актуальність потреби у розробці теоретичних основ та практичних шляхів формування фізкультурно-оздоровчих компетенцій майбутнього високо кваліфікованого фахівця.

Проте, залишається багато невивчених аспектів цієї проблеми, при підготовці спеціалістів технічного профілю, зокрема, визначення наукових засад розвитку професійної компетентності фахівців технічного профілю в умовах соціально-економічної кризи, яка склалася в Україні.

Головним завданням сучасної національної системи освіти є підготовка кваліфікованого та конкурентоспроможного фахівця, який не лише володіє певним рівнем знань, умінь і навичок, але й може практично використовувати їх для досягнення поставленої мети. За таких умов сучасна освіта має забезпечувати формування сукупності інтегрованих знань, умінь та якостей особистості – професійну компетентність фахівця.

Тому актуальною є проблема формування фізкультурно-оздоровчих компетенцій майбутніх висококваліфікованих авіаційних фахівців.

Вітчизняний науковець Л.П. Пилипей вказує на те що, новим підходом до вирішення проблем підготовки до процесу навчання є утвердження прикладного значення фізичної підготовки, формування мотивації шляхом демонстрації реальної необхідності і корисності запропонованих фізичних вправ, диференційованих з урахуванням стану здоров'я і подальших кар'єрних очікувань [3].

У сучасних умовах зростає особиста і соціально-економічна необхідність спеціальної психофізичної підготовки до виробничої діяльності. Змінюється місце і функціональна роль людини в сучасному виробничому процесі. Це вимагає психофізіологічної підготовки, оскільки зменшення частки простої фізичної праці зовсім не змінює вимог до психофізіологічної підготовленості курсантів, але змінює її структуру і висуває додаткові вимоги до активного формування психофізіологічних здібностей за допомогою цілеспрямованого використання фізичних вправ.

Провідний вітчизняний науковець Г.П. Грибан зазначає, що у закладі вищої освіти в освітньому процесі треба розробляти та впроваджувати технологію формування фізкультурно-оздоровчих компетенцій у курсантів з фізичної підготовки. В основі технології навчання лежить проектування високоефективної навчальної діяльності курсантів та управлінської діяльності викладача. Така стратегія впроваджується у принциповій направленості змісту і форм навчального процесу з пріоритетом на особистісні розвиваючі технології навчання [1].

Вона забезпечує гарантоване досягнення проєктованих результатів з дисципліни «Спеціальна фізична та психофізіологічна підготовка», а саме: набуття курсантами фізкультурно-оздоровчих компетенцій, необхідних у подальшій життєдіяльності.

Проблему формування фізкультурно-оздоровчих компетенцій розглядали у своїх працях науковці Н.Бордовська, С.Занюк, С.Тришина, Г.Головченко, Т.Бондаренко. Головним напрямом оптимізації освітнього процесу у ЗВО залишається формування пізнавальної активності, позитивної мотивації та стійкого інтересу студентів до занять цілеспрямованою руховою діяльністю за для зміцнення здоров'я та підвищення рівня адаптації організму до умов навколишнього середовища та майбутньої професійної діяльності, враховуючи рівень фізичної підготовленості і психофізичної стійкості кожного. Тому проблема формування фізкультурно-оздоровчих компетенцій курсанта є актуальною.

Одним із можливих шляхів формування фізкультурно-оздоровчих компетентній майбутніх висококваліфікованих фахівців технічних напрямків є фізична підготовка. Фізкультурно-оздоровчі компетенції майбутніх висококваліфікованих фахівців знаходить свій вияв у знаннях та навичках, ґрунтовній мотивації до активних занять фізичними та оздоровчими вправами, активній рекреаційній та руховій активності.

Процес розвитку фізкультурно-оздоровчих компетенцій курсантів має три стадії: *становлення, активний розвиток і стадія саморозвитку*.

На стадії *становлення* відбувається засвоєння курсантами необхідних знань щодо режиму рухової активності та оздоровчих технологій, формування відповідних умінь і навичок, формування мотивації до систематичних занять фізичними вправами, ціннісного та позитивного ставлення до власного здоров'я.

На стадії *активного розвитку* курсанти осмислено оперують знаннями і використовують уміння та навички, мають потребу в особистій самореалізації в освітньому середовищі, мають розвинені такі якості, як рефлексивність, креативність, критичність мислення, мають сформовані навички саморегуляції навчально-пізнавальної діяльності.

Основна мета стадії *саморозвитку* – розвиток самостійності, творчої активності, самоорганізації та самоуправління своєї діяльності, актуалізація потреби у саморозвитку.

В основі процесу розвитку фізкультурно-оздоровчих компетенцій лежить механізм мотивації діяльності. Тому процес формування професійної, фізкультурно-оздоровчих компетенцій з педагогічної точки зору полягає у створенні зовнішніх умов для виникнення, усвідомлення і подальшого саморозвитку студентом внутрішніх прагнень (мотивів, цілей, волі, емоцій) щодо успішного здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності, опанування цієї діяльності (залучення студентської молоді до активного студентського життя: спортивні свята, спартакіади, турніри, тренування у спортивних секціях, туристичні походи, організовані самостійні заняття різними видами спорту).

Фізкультурно-оздоровчі компетенції являються невід'ємним атрибутом професійного і особистісного зростання, важливою складовою суб'єктності курсанта, яка розвивається на

основі внутрішньої свободи та відповідальності в навчальній діяльності. Вони є ключовим структурним компонентом в забезпеченні психофізіологічної надійності майбутніх авіаційних фахівців. Фізкультурно-оздоровчі компетенції – це особистісне новоутворення, яке еволюціонує, задає певний рівень психофізіологічної та психологічної готовності майбутнього авіаційного фахівця до професійної діяльності та акцентує увагу не тільки на завданнях, що зумовлені вимогами професійної діяльності: усвідомлювати свої особливості і здібності з погляду відповідності вимогам майбутньої професії, психологічної і спеціальної фізичної готовності до виконання професійних обов'язків й ін., але й на проблемах формування універсальних критеріїв універсального фахівця як самореалізованої людини: володіти прийомами і способами фізичного удосконалення, емоційної саморегуляції, самопідтримки, самоконтролю, володіти елементами психологічної підготовки, знати чинники позитивного впливу здорового способу життя на загальний стан здоров'я, вміти самостійно підбирати засоби розвитку фізичних, психічних і особистісних якостей й ін. Власне, мова йдеться про оволодіння усім спектром фізкультурно-оздоровчих компетенцій [2].

Формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей курсанта є практичною необхідністю, однак досягнення цієї необхідності є можливим за умов наявності в особи потреби у постійному самовдосконаленні, сенсу самотворення й конструктивно-перетворювальної сили, яка здатна трансформувати фізкультурно-оздоровчі впливи для якнайповнішої актуалізації й реалізації індивідуальних потенційних можливостей в навчально-професійній діяльності, і на цій основі визначити свій алгоритм професійного й особистісного саморозвитку, реалізувати найважливіші духовні цінності в становленні власного професіоналізму. Необхідність створення умов для професійного й особистісного саморозвитку курсанта актуалізує виокремлення певних компетенцій, які носять не тільки предметно-направлений але й суб'єктно орієнтовний характер. Зокрема, мотиваційна-вольова компетенція, інформаційна компетенція, рефлексивна та креативна компетенції [3].

Формування фізкультурно-оздоровчих компетенцій сприяє зростанню творчої особистості, здатної до самостійного свідомого пошуку й аналізу необхідної інформації для отримання нового знання та досвіду. Володіння курсантами означеною компетентністю уможливорює в майбутньому під час професійної діяльності обирати оптимальні стратегії фізкультурно-оздоровчої роботи, нетрадиційні підходи, що зацікавить курсантів і спонукатиме його до активної фізкультурної діяльності та ведення здорового способу життя.

Результатом становлення та розвитку фізкультурно-оздоровчих компетенцій є: *готовність* випускників до будь-якої соціально-необхідної діяльності; *здатність* до самостійного опанування знаннями та використання оздоровчих технологій, які є основою будь-якої професійної діяльності; *сформованість* професійно важливих фізичних та психологічних якостей.

Список використаних джерел

1. Грибан Г.П. Технологія формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей у студентів засобами особистісно-орієнтованого підходу до фізичного виховання. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. Житомир, 2016. Вип. 2. С. 18–25.
2. Пивень М.И. Специальная физическая и психофизиологическая подготовка курсантов-пилотов. Кировоград, 2016. 248 с.
3. Пивень М.И. Фізкультурно-оздоровчі компетентності в системі професійної освіти майбутніх авіаційних фахівців. Матеріали XVI міжнар. наук.- метод. конф., м. Київ, 17-18 червня 2021 р. Київ, 2021. С.80-82.
4. Пилипей Л.П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: монографія. Суми, 2009. 312 с.